

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	5
--	---

ПЕРЕДМОВА	7
------------------------	---

ГЛАВА 1

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ, СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ, ОРГАНІЗАЦІЙНО-ШТАТНОГО ТА КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЛІЦІЇ СУВЕРЕННОЇ УКРАЇНИ	10
--	----

1.1. Формування і розвиток нормативно-правової бази створення та функціонування органів і підрозділів міліції суверенної України	10
--	----

1.2. Становлення і розвиток системи управління та організаційно-штатного забезпечення діяльності міліції України в процесі трансформаційних перетворень у державі	25
--	----

1.3. Правове регулювання та організаційне забезпечення кадрової роботи і професійної підготовки особового складу, забезпечення дисципліни й законності, створення системи соціально-психологічної роботи в органах і підрозділах міліції України	46
--	----

Висновки	64
----------------	----

ГЛАВА 2

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ Й КОРУПЦІЇ В УМОВАХ АКТИВНИХ ПОЛІТИЧНИХ І СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ У ДЕРЖАВІ	67
---	----

2.1. Характеристика основних напрямів організаційно-правового забезпечення діяльності міліції України щодо протидії загальнокримінальній, організованій злочинності й корупції	67
--	----

2.2. Боротьба міліції України зі злочинністю у сфері економіки: правова регламентація, форми та методи діяльності	90
--	----

2.3. Організаційно-правові засади оперативно-службової діяльності органів міліції в протидії злочинності, пов'язаній із незаконним обігом наркотичних засобів	107
2.4. Правове й організаційне забезпечення діяльності міліції щодо протидії торгівлі людьми та кіберзлочинності	119
Висновки	133

ГЛАВА 3

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦПІДРОЗДІЛІВ МІЛІЦІЇ В УМОВАХ АТО НА СХОДІ УКРАЇНИ У 2014–2015 РОКАХ. ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ	134
--	------------

3.1. Організаційно-правові засади діяльності підрозділів патрульної служби міліції особливого призначення в умовах антитерористичної операції на Сході України у 2014–2015 роках	134
3.2. Еволюція правового й організаційного забезпечення, основні напрями міжнародного співробітництва у сфері діяльності міліції між МВС України та відповідними органами інших держав і міжнародними організаціями поліції	143
Висновки	155

ПІСЛЯМОВА	157
----------------------------	------------

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	175
---	------------

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АРК	Автономна Республіка Крим
АТО	антитерористична операція
ВНЗ	вищі навчальні заклади
ВРУ	Верховна Рада України
ГУАСМ	Головне управління адміністративної служби міліції
ГУБОЗ	Головне управління по боротьбі з організованою злочинністю
ГУК	Головне управління кадрів
ГУМВС	Головне управління Міністерства внутрішніх справ
Д(У)БЗПТЛ	Департамент (управління) боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми
ДА МВС	Державний архів Міністерства внутрішніх справ
ДАІ	Державна автомобільна інспекція
ДДСБЕЗ	Департамент Державної служби боротьби з економічною злочинністю
ДСО	Державна служба охорони
ЄС	Європейський Союз
ЗСУ	Збройні сили України
КМСД	кримінальна міліція у справах дітей
КМУ	Кабінет Міністрів України
МВС	Міністерство внутрішніх справ
МГБ	міліція громадської безпеки
ОВС	органи внутрішніх справ
ОЗУ	організоване злочинне угруповання
ОРС	оперативно-розшукові справи
підрозділи	
БНОН	підрозділи по боротьбі з незаконним обігом наркотиків
ПСМОП	патрульна служба міліції особливого призначення
СБУ	Служба безпеки України
СНД	Співдружність Незалежних Держав
СРСР	Союз Радянських Соціалістичних Республік
УБК	Управління боротьби з кіберзлочинністю

УБКШПО	Управління боротьби з кримінальним приховуванням прибутків від оподаткування
УБНОН	Управління боротьби з незаконним обігом наркотиків
УВБ	Управління внутрішньої безпеки
УВС	Управління внутрішніх справ
УВСТ	Управління внутрішніх справ на транспорті
УМВС	Управління Міністерства внутрішніх справ
УРСР	Українська Радянська Соціалістична Республіка
ЦДАВО	Центральний державний архів вищих органів влади та управління

Упродовж останніх років наша країна цілеспрямовано рухається шляхом глибинних і структурних реформ, зокрема й у правоохоронній сфері. Основним змістом цих процесів є остаточний вибір європейського, демократичного напрямку розвитку держави, розбудова такої моделі суспільних відносин, за якої права й основоположні свободи людини і громадянина надійно захищені та наявні можливості для повної їх реалізації.

Важливою складовою цих перетворень є реформа правоохоронної системи. Стратегія сталого розвитку «Україна–2020» визначає, що метою державної політики в аналізованій сфері є коригування завдань і функцій правоохоронних органів, запровадження нових засад проходження служби, нових критеріїв оцінювання роботи правоохоронців для підвищення рівня захисту прав і свобод людини, а також інтересів суспільства й держави від протиправних посягань [1].

Для розв'язання проблем реформування правоохоронних органів України необхідним є дослідження історико-правових аспектів становлення та розбудови органів внутрішніх справ (ОВС) і міліції як головного їх складника. Актуальність наукового аналізу становлення, розвитку й удосконалення правових та організаційних засад діяльності міліції зумовлена тим, що це був найчисельніший вітчизняний правоохоронний орган, який протягом усього періоду свого існування виконував основні завдання з охорони громадського порядку та безпеки й протидії злочинності.

У цьому контексті відтворення цілісної картини діяльності міліції в історико-правовому вимірі дає змогу з'ясувати її внесок у розбудову української державності та формування правоохоронної системи, проаналізувати основні напрями її роботи, окреслити особливості виконання функцій як правоохоронного органу незалежної держави.

Крім того, комплексне історико-правове дослідження діяльності міліції України, її здобутків і прорахунків надасть можливість уникнути помилок під час реформування та вдосконалення системи управління, організаційно-штатної структури, кадрового забезпечення, визначення пріоритетів у виконанні основних завдань новоствореного правоохоронного органу – Національної поліції України.

Актуальність наукового аналізу обраної теми зумовлена також відсутністю комплексних історико-правових праць, присвячених організаційно-правовим засадам становлення та діяльності міліції в умовах розбудови незалежної держави.

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми, засвідчує, що різні аспекти створення та діяльності міліції вивчали у своїх працях вітчизняні науковці, з-поміж них: М. Ануфрієв, О. Бандурка, В. Бесчастний, П. Біленчук, І. Гамалій, Є. Гада, О. Головка, О. Горова, С. Гусарєв, О. Джужа, В. Довбня, І. Зозуля, Ю. Кідрук, А. Ключев, В. Ковальська, В. Колпаков, А. Комзюк, Я. Кондратьєв, Ю. Кравченко, П. Михайленко, Н. Пелих, І. Петрова, О. Проневич, Ю. Римаренко, Л. Сидорчук, С. Сливка, В. Тацій, Н. Харченко, О. Цельєв, Ю. Шемшученко, О. Юриста, О. Ярмиш.

Протягом періоду становлення та діяльності міліції України як правоохоронного органу незалежної держави вітчизняні вчені різних галузей науки здійснили ґрунтовну роботу з дослідження теоретичних проблем правового регулювання діяльності міліції, визначення місця та ролі міліції в механізмі сучасної української держави та структурі правоохоронних органів, конституційних, адміністративно-правових засад діяльності структурних підрозділів міліції, організаційно-правових аспектів управлінської діяльності в ОВС, кримінально-правових аспектів діяльності щодо протидії злочинності, проблем реформування органів міліції в контексті реформування системи МВС України, характеристики основних етапів, завдань, особливостей і форм

міжнародного співробітництва міліції з компетентними органами інших держав у протидії транснаціональним видам злочинності.

Водночас комплексне історико-правове дослідження організаційно-правових засад становлення та діяльності міліції України як правоохоронного органу незалежної держави обрано як наукове завдання вперше.

Аналіз масиву наукової літератури, джерельної бази дослідження засвідчив, що, попри посилений науковий аналіз означеної проблеми, історико-правові аспекти діяльності міліції незалежної України недостатньо вивчені у вітчизняній правовій науці. Зокрема, бракує комплексної, узагальнювальної роботи, присвяченої організаційно-правовим проблемам становлення та діяльності міліції в період розбудови української державності. У цьому контексті актуалізується необхідність історико-правового аналізу формування та удосконалення нормативно-правової бази для створення і функціонування органів та підрозділів міліції суверенної України, розроблення системи управління органами й підрозділами української міліції, проблеми кадрового забезпечення їхньої діяльності, професійної підготовки, забезпечення дисципліни та дотримання законності особовим складом.

У монографії досліджено організаційно-правові засади діяльності основних служб міліції на пріоритетних напрямках протидії найнебезпечнішим видам злочинності, зокрема: загальнокримінальній, організованій злочинності й корупції, злочинності у сфері економіки, протидії злочинності, пов'язаній з незаконним обігом наркотичних засобів, торгівлі людьми та кіберзлочинності.

У монографії також здійснено історико-правовий аналіз цілком нового напрямку діяльності української міліції, а саме досвіду антитерористичної діяльності спецпідрозділів міліції в умовах АТО на Сході України у 2014–2015 роках. Євроінтеграційний напрям процесів державотворення в нашій державі потребував узагальнення досвіду міжнародного співробітництва між МВС України та відповідними органами інших держав і міжнародними організаціями поліції.

**ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
ФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ
БАЗИ, СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ,
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ШТАТНОГО ТА КАДРОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ
МІЛІЦІЇ СУВЕРЕННОЇ УКРАЇНИ**

**1.1. ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК
НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ СТВОРЕННЯ
ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ І ПІДРОЗДІЛІВ
МІЛІЦІЇ СУВЕРЕННОЇ УКРАЇНИ**

Проголошення незалежності України з-поміж низки завдань державного будівництва потребувало розбудови органів охорони правопорядку для забезпечення внутрішньої безпеки, протидії злочинності, захисту інтересів держави та громадян від протиправних посягань.

У системі правоохоронних органів суверенної України одне з центральних місць посіли ОВС. Їхнє особливе становище зумовлено обсягом і складністю компетенції під час здійснення правоохоронної діяльності, а також тим, що на них було покладено основний тягар боротьби зі злочинністю, робота з профілактики та запобігання злочинам з метою реалізації єдиної державної політики боротьби з криміналом, яка є складником внутрішньої політики суверенної та незалежної України.

Складовою частиною системи ОВС новоствореної держави стала міліція. Міліція – це державний озброєний орган виконавчої

влади, який захищає життя, здоров'я, права та свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства й держави від протиправних посягань [2].

Створення міліції як правоохоронного органу незалежної держави потребувало розроблення відповідної нормативно-правової бази, яка була необхідною умовою забезпечення можливості її ефективного функціонування.

На початку державотворчого шляху незалежної України законодавче забезпечення створення, організації та діяльності правоохоронної системи й органів міліції, зокрема, ґрунтувалося на Декларації про державний суверенітет України [3], Акті проголошення незалежності України [4], а згодом – Конституції України [5]. Ці законодавчі акти мали фундаментальне правотворче значення, відіграли основоположну роль у формуванні механізму правового регулювання нашої держави, були і є юридичною базою для створення, реформування та модернізації вітчизняного законодавства й державних структур.

У процесі розроблення законодавчої бази діяльності міліції України керівництво МВС з-поміж першочергових завдань визначило необхідність перегляду питань проходження служби, фінансового та матеріально-технічного забезпечення, соціального захисту працівників міліції, їхнього обов'язкового державного страхування. Роботу було розпочато незадовго до здобуття Україною незалежності. Першим серед основних нормативно-правових актів, що регламентували діяльність міліції України того часу, став Закон України «Про міліцію», прийнятий 20 грудня 1990 року. Поява цього Закону невдовзі після прийняття Декларації про державний суверенітет України була зумовлена низкою факторів, зокрема найважливішу роль відіграла необхідність установити верховенство закону в діяльності міліції.

Відповідно до цього Закону, міліція України стала єдиною системою органів, яка увійшла до структури МВС України, виконуючи адміністративну, профілактичну, оперативно-розшукову,